

Prafaust

Odlomek

Johann
Wolfgang
Goethe

NOČ

Tesna gotska soba z visokimi oboki.

FAUST (*nemiren na svojem stolu ob pisalniku*).

Oh, skoz modroslovja svet
in zdravilstva in pravnih ved
in tudi bogoslovja sem žal
se do dna z vročo ihto prignal.
In zdaj sem tu, ubog bedak,
od prej nič večji pametnjak.
Doktor sem res in profesor celo
in že kakšnih deset let bo,
kar gor in dol, tja čez in sem skoz
vlečem svoje učence za nos,
pa vidim, da ne moremo nič vedeti,
to žge, kako to na dušo leže ti.
Sicer sem bolj bister od vseh nastopačev,
profesorjev, doktorjev, farjev, pisачev,
ne peče me vest in dvom me ne biča,
ni me strah ne pekla ne hudiča.
Zato sem pa tudi za vso radost oprédel,
ne domišljam si, da bi res kaj vedel,

ne domišljam si, da bi znal učiti,
 ljudi zboljševati, spreobrniti;
 in sem tudi brez denarja, blaga,
 brez časti in slave tega sveta.
 Še pes bi v takem naprej ne maral!
 Zato sem se črni šoli zaaral,
 morda mi jezik in moč duha
 preneko skrivnost lahko razvozla,
 da ne bom ves pôten ljudem
 brbljal o stvareh, ki jih ne vem,
 da spoznam, kako ta svet
 je v svoji notranjosti spet,
 da vsa gibala in kali pregledam,
 nič več ne predajam se le besedam.

O, da si, polne lune svit,
 zadnjič čez moje muke razlit,
 saj sem te prenekatero noč
 pribedel, ob tem pultu pišoč,
 da si čez knjige, papirje mi
 razlil, dragi, svoj tožni sij.
 O, ko bi mogel se tam po vrhéh
 sprehajati v ljubih žarkih teh,
 z duhovi plavati nad prepadi,
 v tvojih sencah presti po livadi,
 ves čad védenja odložiti,
 v tvoji rosi se preroditi!

Gorje, še zmer tu zaprt tičim?
 Ta zatohli kot, k vragu ž njim!
 Sèm se še ljubi božji dan
 skoz barvaste šipe vleče razklan.
 Zazidan med te kupe knjig,
 ki žro jih črvi, zaprašen,
 do pod visok obok navpik
 s papirjem okajenim založen,
 med stekleničke, púšice ujet,
 z inštrumenti vseh vrst nabit,
 med pohištvo dedov zarit,
 to je tvoj svet, to naj je svet!

Pa še sprašuješ, zakaj utrip
 srca ti v prsih ledeni?

Zakaj življenja slednji gib
 nejasna bolečina ti hromi?
 Namesto živega sveta,
 ki Bog ljudi je ustvaril vanj,
 trohnobe dim povsod sukljá,
 živalski koši, kup lobanj.

Pobegni! V širni svet iz sten!
 Ti je skrivnostna knjiga knjig,
 ki Nostradam je pisec njen,
 nemara prešibak vodnik?
 Ko z njo odkriješ pota zvezd
 in te narava pouči,
 spoznaš, moči si dušnih svest,
 kako duh z duhom govori.
 Zaman, to mózganje suhó
 ti svetih znamenj ne odstre.
 Duhovi, plavate tu nad menó,
 povejte, če me slišite!

(Odpre knjigo in zagleda znamenje makrokozma.)

O! Ta pogled, na mah kot blagoslov
 mi čute preobrnil je na bolje.
 Čutim, da v sveti sreči sem ves nov,
 mlad žar skoz živce mi in žile polje.
 Je Bog zapisal vsa ta znamenja,
 ki vihre notranje tešijo,
 srce ubogo veselijo,
 gibala gonov mamljena
 moči narave razsvetlijo?
 Kaj sem jaz Bog? Jasni se dan!
 V potezah čistih teh odgrinja
 se mi narava, ki s snovanjem vse prešinja.
 Šele zdaj vem, kaj pravi modrijan:
 »Ne, svet duhov ti ni zaklenjen,
 le čut tvoj top, srce mrtvó.
 Pokonci, učenec, da boš cenjen,
 okopaj v zarji si telo.«

(Si ogleduje znamenje.)

Kako se vse v celoto tke,
 živí, vzajemno snuje vse!

Moči nebeških roj brez kraja
 si zlata vedra gor in dol podaja!
 Po blagoslovu jim dehtijo
 krila, ko iz nebes na svet hitijo,
 pojoč vesolij harmonijo!

O, kakšen videz! Pa le videz žal!
 Brez mej narava, kje bi te dognal?
 Vas, dojke, kje? Življenja vreclec, kje je,
 ki zemljo in nebo poji,
 usahla duša po njem koprni,
 napajaš, vreš, in jaz naj mrem od žeje?

(Nejevoljno obrne list in zagleda znamenje duha zemlje.)

To znamenje ima drugačen vpliv!
 Duh zemlje, tebe bolj dojemam,
 že čutim, da se sil navzemam,
 žarim, ko da sem mlado vino pil.
 Čutim pogum in v svet želim poseči,
 v njegovo srečo in gorje se vpreči,
 viharjev sunke v boju vse prestreči,
 v praščanju brodolomov ne podleči.
 Temni se nad menoj.
 Luna zagrinja luč!
 Svetilka ugaša!
 Kadi se! Švigajo krog glave
 mi rdeči bliski. Dih leden
 se spušča mi z obokov
 in grabi me.
 Čutim, duh, ki te rotim,
 tu plavaš že!
 Odstri ta dim!
 O! To se trga mi srce!
 Za občutja neznana
 mi je duša razrvana!
 Do kraja, čutim, je srce ti vdano!
 O, moraš! Moraš! In naj je konec z mano.

*(Vzame knjigo in skrivnostno izgovori znamenje duha.
 Rdečkasto se poblisne in v plamenu se pokaže duh,
 v zoprni postavi.)*

DUH. Kdo kliče mi?

FAUST (*obrnjen stran*). Grozna prikazen!

DUH. Močno si k sebi me privil,
na mojih sferah dolgo pil
in zdaj —

FAUST. Ne, ves pogum je prazen.

DUH. Hlepeč rotiš me, da si vreden
zaslišati moj glas, uzreti moj obraz,
izpolnim prošenj naj ukaz.

Tu sem! A kakšen strah zdaj beden
te, nadčloveka, grabi! Kje duh zdaj tvoj?

Kje prsi, ki svet so ustvarile si svoj
in, noseč, goječ ga, v slasti trepetale,
kipeč z nami duhovi tekmovala?

Kje si, Faust, ki sem slišal tvoj klic?

Ki na vse kriplje se ženeš k meni vnic?

Ti, ki te komaj moj dih oveje,

pa te že do globin preseje,

ti črv preplašen, poteptan.

FAUST. Naj me tebe je strah, plamenjaka?

Jaz sem, jaz, Faust, in sva enaka.

DUH. V sunkih življenja, v burji dejanj
do tal in pod strop

čolniček mi gre,

rojstvo in grob,

srečno morjé,

spreminjasto vrenje,

žareče življenje!

Ob statvah brnečih časa tako

snujem božanstvu obleko živó.

FAUST. To, da širni svet skoz snovanje tkeš,
podjetni duh, kako blizu mi je.

DUH. Podoben si duhu, ki ga umeš,
meni ne!

(*Izgine.*)

FAUST (*se zgrudi*). Tebi ne!

Komu pa?

Jaz, podoba božja!

In še tebi ne!

(*Trkanje.*)

O smrt! Saj vem, to je moj strežaj.

Zdaj bom v trenutku do tal uničen.
 O, da ta suhi môrež jezičen
 mora zmotiti podob polnih slaj.

*(Wagner v domači halji in nočni čepici, s svetilko v roki.
 Faust se nejevoljno obrne.)*

WAGNER. Slišal sem deklamiranje! Brez zamere!
 Gotovo ste brali iz grške tragedije.

O tej umetnosti bi rad dobil kaj bere,
 ker danes to v velikih čislih je.

Že večkrat mi je marsikdo pribil,
 da bi glumač lahko še župnika učil.

FAUST. Ja, če je župnik h glumačem štet,
 kakor se včasih res zgodi.

WAGNER. Oh, če si priklenjen na svoj kabinet
 in komaj za praznike greš med ljudi,
 sploh ne veš, kako naj besedo obrneš,
 da pot jim k dobrim stvarjem odgrneš.

FAUST. Če ne občutite, ne boste ujeli,
 in če vam iz globin ne privre,
 ne boste poslušalcem prevzeli
 src s prvinskostjo sle.

Kar čakajte in vkup vlecite
 ragu iz tujih si gostij,
 še borni plamenček pogasite,
 ki v kupčku pepela vam tli!
 Otrók in opic strmeča zijala
 dobi, kdor jezik sukati zna!
 A vezi med srci ne bo stkala
 beseda, ki ne gre od srca.

WAGNER. Govornikom pa je v prid način.

FAUST. Način! Pri lutkah si še pomagaš z njim.

Gospod magister, v róke moč!

Kaj bi kot norec le zvončkljal!

Dobrota, bratovstvo in kot nekoč

ljubezen ne govorijo prav?

Če res imate kaj povedati,
 je treba na besedo gledati?

Vsi govori, ki se tako blešče
 in z njimi belite neslano juho,
 so pusti, kakor veter sred meglé
 jesensko vleče skozi listje suho.

WAGNER. O Bog, umetnost brez mej
in kratko naše življenje!

Čeprav skrbim za kritično mišljenje,
me večkrat strah je ob misli tej.

Kako je težko orodje doseči,
ki z njim do virov prodreš,
a še preden na pol poti dospeš,
že moraš, uboga para, izpreči.

FAUST. Je pergament tista studénčna sveta,
ki ti za zmeraj žejo pogasi?

Zaman se poživilo ti obeta,
če iz lastne duše ti ne žubori.

WAGNER. O, prosim! Užitek je brez kraja,
če človek se v časov duha presaja
in gleda, kako je mislil kakšen modrijan
in do kod smo prišli današnji dan.

FAUST. O ja, do samih zvezd.

Prijatelj moj, preteklih dni povest
je knjiga s sedmimi pečati.

Kar časov imenujete duha,
je v bistvu duh tega moža,
ki v časih bi moral sijati.

Pa je pogosto žalost sama!

Samo pogledaš in zbežiš.

Le sod smeti in stara krama
in kvečjemu obrazce kje dobiš,
pragmatičnih parol sezname,
ki jih le lutka lahko v usta vzame.

WAGNER. Pa svet! Človeški um, srce!

Del tega vsakdo želel bi spoznati.

FAUST. Ja, kar že komu to pove!

Kdo sme otroka prav imenovati?

Od redkih, s trohico spoznanj,
ki niso polnih src noro skrivali,
temveč zaupali privid drhali,
je vsak od nekdej križan, vsak sežgan.

Prijatelj, prosim, noč je pozna že,
za to pot morava končati.

WAGNER. Bedel bi rad do jutrišnjega dne,
da smel učeno z vami bi kramljati.

(Odide.)

FAUST. Kako da glavam upanje ne zajde,
 ko skoz lepijo na plehkkih rečeh,
 pohlepno za zakladi rijejo po tleh
 in so veseli, če se glista najde!

Prevedel Janko Moder

Poldrugo stoletje po Goethejevi smrti

Goethe je bil rojen sto let pred Prešernovo smrtjo in je imel ob Prešernovem rojstvu (petdesetleten) za seboj že dobršen del svojih pesmi, pesnitev, romanov, dram in razmišljanj — *Götz iz Berlichingena* (1773), *Clavigo* (1774), *Trpljenje mladega Wertherja* (1774), *Ifigenija na Tavridi* (1779), *Egmont* (1788), *Torquato Tasso* (1790), *Rimske elegije* (1795), *Učna leta Wilhelma Meistra* (1795), *Herman in Doroteja* (1798) — umrl pa je v pozni starosti ob vrhu Prešernovega ustvarjanja (*Soneti nesreče*, *Sonetni venec*), potem ko so nastala še zadnja vrhunska dela — *Faust* (1808), *Izbirna sorodstva* (1809), *Iz mojega življenja*, *Zahodno-vzhodni divan*, *Popotna leta Wilhelma Meistra* (1821), drugi del *Fausta* (1833). Tako sta letnici Goethejevega življenja (1749—1832) nazorneje vpeti v slovensko kulturno dogajanje.

Goethe je bil torej Prešernov starejši sodobnik in je hkrati — po svojih delih — njegov večni sodobnik in bo v tem mlajši sodobnik Prešernovih pesniških prapravnukov.

Z enkratno močjo mu je bilo dano doživljati tisto »večno človeško«, ki nas privlači, in izražati tako, da je in bo v njegovi besedi pretrajalo stoletja. Koliko velikih misli, globokih spoznanj, težko ujemljivih razpoloženj in izbranih občutkov so že izrazili pisatelji in pesniki, dramatik in misleci — in kako malo jih preživi in ostane, ujetih v besede, last rojakov ali vsega človeštva.

Goethe je v marsičem preživel in postal in ostal tudi naš sopotnik, naj bo že z večno mlado *Rožico*, z zrelo spoznanjsko *Nad vsemi vrhovi* ali zlasti z nemirno iskateljskim *Faustom*. Spremenil se je v delček našega notranjega bogastva in v delen izraz nas samih, ker nas namreč — otroke specializiranih, razdrobljenih časov — s svojim prodornim duhom kot vse objemajoča osebnost, s katero je še zajemal vednost in znanje z vseh področij od humanizma in naravoslovja do matematičnih znanosti, zalaga z nepresahljivimi studenci, kamor hodita pit žejna človeška misel in srce, kakor se tako radi zatekamo v staro modrost.

Še celo v najbolj kritičnem obdobju moderne zgodovine — med drugo svetovno vojno z njenimi barbarstvi in nečloveškim teptanjem vsega najbolj človeškega in svetega, osebne in narodne svobode — je Goethe ostal kot vzvišen starec nedotaknjen in neomadeževan, čeprav so se nekateri njegovi mlajši rojaki surovo spozabljali celo nad njegovimi idejami. In ravno Goethe je ob še nekaj trdnih stebrih dosegel, da so ljudje tudi v najtemnejši noči vztrajno upali, da tak pekel ne more zmagati.

Moram reči, da je vsaj mene ravno druga svetovna vojna dokončno navezala na Goetheja. Če sem se v študentovskih in študijskih letih le bežno oziral po njem in rajši hlastal za bolj enodnevnimi in meteorsko svetlejšimi ideali, sem se med vojno kakor h knjigi knjig zatekal k *Faustu* in ga dan na dan prebiral in premišljeval kot svoj brevir in njegove misli poskušal izraziti v slovenščini.

Svet se mi je tako kazal v luči Goethejevih polarizacij in razpostavitve sil, v luči njegovih arhetipov: znova sem ga ustvarjal iz nič in iz nič, kakor ga ustvarja vsak človek po svoji podobi in svojem dosegu, in se bojeval z uradnim mefistovsko in lucifersko samovoljnim pojmovanjem nadčloveka in nadnaroda in se z Goethejem tolažil, da je Mefisto konec koncev »del moči, ki zmeraj hoče zlo, pa zmer dobro stori«, tako da so se mi časne preizkušnje dozdevale znosnejše v upanju, da mora Mefisto kljub ihti in trenutni neomejeni oblasti uničevalcev priznavati, da ne glede na viharje, potrese in požare, ki jih seje,

le zmeraj polje nova, mlada kri!
 Ves čas gre to, da bes te jemlje!
 Iz zraka, vode, zemlje
 na tisoče poganja klic
 in v hladu, vlagi, suhem rase!
 Da nisem ognja si zgovoril zase,
 bi bil kaj boren moj poklic.
 FAUST. Torej zaman nastavljaš živi,
 stvarilni moči, sebi zvest,
 v igri zahrbtno goljufivi
 hudičevo ledeno pest.

Tako sem se med vojno iz dveh razlogov zavestno postavil »v trop, ki se poti in trudi« in sega od Janeza Primca, ki je že v letih okoli 1810 prevajal Goetheja, pa naprej do Mandelca, ki se je petdeset let pozneje uspešno spoprijel s *Faustom*, čeprav je njegov prevod ostal v rokopisu, pa naprej do Antona Funtka (*Faust* 1908) in Ivana Preglja (nekaj balad 1915), do Frana Albrehta (*Ifigenija na Tavridi* 1925) in Milene Mohoričeve (*Egmont* 1935), ko se je predvsem ob stoletnici Goethejeve smrti tudi pri Slovencih zgostilo več prevodov. In ostal sem mu na tihem zvest tudi po vojni.

Medtem se je seveda Goethe po zaslugi naših prevajalcev in esejistov močno približal slovenski zavesti, saj so se najstarejšim njegovim oznanjevalcem in občudovalcem (Kopitar, Čop) in malo poznejšim (Levstik, Valjavec, Stritar, Trdina) pridružili najnovejši (Vidmar, Slodnjak, Ocvirk, Koblar, Kastelic) in starejšim prevodom pridružili novejši in najnovejši: Albrehtova antologija *Pesmi* (1950), pri kateri je s prevodi sodelovalo deset prevajalcev in je bila potem še nekajkrat izdana, *Trpljenje mladega Wertherja* (Grün 1952, Rendlova 1976), Eckermannovi *Pogovori z Goethejem* (Borko 1952, Vidmar 1959), *Faust* (Vodušek 1955), *Torquato Tasso* (Albreht 1968). Prevodi pa niso samo izhajali, temveč so bili tudi uprizarjani: *Egmont* (1950) v Sovretovem prevodu v Drami SNG v Ljubljani, *Faust* (1959) v Voduškovem prevodu v Eksperimentalnem gledališču v Ljubljani, *Herman in Doroteja* (1962) v Žužkovem prevodu na ljubljanskem Radiu, *Torquato Tasso* (1975) v Albrehtovem prevodu v Slovenskem

ljudskem gledališču v Celju, *Ifigenija na Tavridi* (1975) v mojem prevodu v Ptuj. Svojevrsten odmev poživljenega zanimanja za Goetheja pri nas sta gotovo Ludvikova antologija *Pesmi* (1966) v Kondorju, ki ji je pridružen Žužkov prevod *Hermana in Doroteje*, in Krakarjeva doktorska disertacija (*Goethe pri Slovencih* 1972). V obeh knjigah je razgrnjen pregled slovenskega prevajanja Goetheja in pisanja o njem.

Goethejev *Prafaust* (*Urfaust*) je nastajal v letih 1770—1775. V njem je na približno petdesetih straneh zajet sicer temeljni motiv, vendar na kratko in s posameznimi delnimi drugačnimi rešitvami in odmiki v značajih in dejanjih glavnih oseb in potekih njihovih misli, če jih primerjamo s končno redakcijo, ki obsega 350 strani z nad 12 000 verzmi.

Prafaust se mi zdi zanimiv po dveh straneh: kljub razmeroma dolgemu nastajanju priča o prvinski, eruptivni človekovi, torej dvakratno Goethejevi misli o bistvu sveta in njegove krone, napisani v notranjem zanosu in viharstvu »kar tako, brez koncepta«, kakor je pozneje potrdil Goethe, se pravi marsikje še brez razumskih in razumarskih popravkov in brez preobloženosti in aparata, ki zlasti v drugem delu prerašča preprosto doživljanje. Parabola o Faustu je tako v *Prafaustu* prišla še ostreje do veljave, celo s svojevrstnim nasmeškom in posmeškom za pehanja človeštva, kakršnega zmore še in že dvajsetletnik, ne zmore pa ga več šestdesetletnik.

Goethe *Prafausta* ni natisnil, (izšel je šele 1887). V osemdesetih letih se je spet pogosto vračal k njemu: »Stari rokopis mi dostikrat razgibava misli, ko ga gledam pred seboj . . . tako porumenel od starosti, tako izdelan — pole niso bile sešite — tako prhel in po robovih načet, da je res videti kakor del starega kodeksa, tako da se moram spet predstavljati v preteklost, ki sem jo sam preživljal, kakor sem se takrat z mislimi in slutnjami vživljal v prejšnje čase.«

Leta 1790 je natisnil *Odlomek* svojega novega, tako nastalega *Fausta* (na približno šestdesetih straneh, vendar ga rešitev še zmeraj ni zadovoljila, zato je snoval naprej, snoval do konca življenja, da se mu je v dolgih šestdesetih letih nakopičila po svoje veličastna, pa žal v marsičem nepregledna in tehnično prezapletena stvaritev, iz prvotne preproste lutkovne igrice in *Faustov* številnih drugih pisateljev (Marlowe) prerasla v filozofske disertacije in pesniška videnja, zajemajoča iz klasičnega in modernega vedenja o človeku in svetu.

Ker sem se sam (po Čopovo) kakor dihur nekajkrat pregrizel skozi vse Goethejeve *Fauste*, se ob njegovem jubileju sproščeno vračam k *Prafaustu*, ki mi ga je pred tridesetimi leti tako vztrajno priporočal Mile Klopčič in sem se ga takrat res loteval, vendar ga šele zdaj, po treh desetletjih, prepisanega z orumenelih listov, dajem v kratkem odlomku na ogled. Nemara le zbudi koristno tekmo.

Kakor se je namreč Goethe dolga desetletja vračal k faustovskemu motivu in k faustični dvojnosti v človeku, tako prevajalec v vsakem času, pri vsakem narodu in v vsakem obdobju svojega dela odkriva in more izražati zmeraj nove — objektivne in svoje — odtenke vsakokratne predloge, zato tudi pri vseh narodih toliko prevodov istih (klasičnih) del. Skoraj bi lahko rekel, da se po številu prevodov dveh ali treh ducatov vrhunskih literarnih umetnin šteje in meri tudi kultura in razvoj posameznega jezika in naroda,

saj vsak prevajalec v svojem prevodu doda (ali včasih žal tudi odvzame) svoj kamenček, svoj način in v praksi razloži svoj esejiistični pogled na izvirnik, izbrušen in obogaten ravno ob primerjavi s prejšnjimi prevodi istega dela in porojen na temelju sočasnega razvoja jezika in vednosti o njem. Le velikim mojstrom je dano, da svojim prevodom lahko dahnejo »sled sence zarje onstranske gloriole« večnega izvirnika, da morejo, ti bežni odsevi, nespremenjeni vzdržati in pretrajati vsaj en rod in pol.

Janko Moder

Politični in idejni boji slovenskih intelektualcev med dvema vojnama

II.

Milosav
Jančičević

TRJE POGlavITNI MISELNI KROGI: LIBERALIZEM, KRŠČANSKI SOCIALIZEM IN MARKSIZEM

Ob poskusu, da bi v celoti videli družbeno prizorišče, na katerem so potekali *idejni spopadi* slovenske inteligence med vojnama, se najprej pokaže dokaj jasna zamejenost njegovih poglavitnih »*ideoloških bojišč*«. V Srbiji in na Hrvaškem namreč razlikovanje posamičnih idejnih taborov ni preprosto, ker se pogosto prepletajo in prekrivajo, medtem ko v Sloveniji težav te vrste skorajda ni. Tu je bilo v vseh obdobjih videti, katere intelektualne skupine se zbirajo ali približujejo miselnosti klasičnega liberalizma, v katerih glasilih in revijah v glavnem sodelujejo klerikalni intelektualci oziroma kakšne tribune so bile dostopne posamičnim skupinam intelektualcev — levičarjev, marksistov in komunistov. Glede na to je mogoče vse *družbene ideologije* slovenskega izobraženstva zaznamovati v okviru treh poglavitnih idejnih krogov: liberalizma, krščanskega socializma (klerikalizma) in socializma (komunizma).

Slovensko *liberalno*, »napredno« razumništvo so večinoma sestavljali starejši rodovi šolanih ljudi medvojne Slovenije. Njeno jedro so bili kulturni in prosvetni delavci, ki so se večinoma šolali na avstrijskih in nemških univerzah do začetka prve svetovne vojne. To izobraženstvo je samo sebe imenovalo »narodno« in »napredno«, vendar je obe oznaki (»narod« in »napredek«) pojmovalo po svoje. Biti »nacionalist« je za slovenskega liberalca pomenilo biti proti avstrijski državi, se pravi med širokimi ljudskimi množicami delati v korist prebujanja narodne zavesti. Toda takšno pojmovanje narodnosti je dokaj abstraktno in zato si je liberalna inteligenca že ob koncu minulega stoletja prizadevala, primakniti temu pojmu konkretnější pomen. Na gospodarskem področju si je prizadevala podpirati vse dejavnosti, ki so bile naravnane h krepitvi gospodarske moči »domačega«, slovenskega meščanskega razreda, na kulturnem in prosvetnem področju pa je vztrajala pri ideji kulturne in jezikovne avtonomije slovenskega naroda. Idejo »napredka« so prav tako pojmovali dokaj abstraktno kot splošni kulturni in civilizacijski ideal, ki ni bil blizu širokim kmečkim množicam.